

פיליפ מוסקנו

בן לובה לאח ושלמה זאב

נולד: ט"ז נסלו תשכ"ה 10.12.1984 * נפטר: י"ד אב תשס"ו 8.8.2006

פיליפ היקה, אהובי, בן של... איפה אתה?
איפה הוא, העולם הבא? אולי כאן, על ידי?
או רחוק מפה, בשמי, או אולי גם שם וגם פה? בכל מקום?...
אבל באיזה מקום שהוא, יהיה לך, פיליפ, רק טוב.
ואין לי תפילה אחרת.

اما

פיליפ נולד במוסקבה. הוא קיבל את שם משפחתו מאמא שלו – לובה
מוסקנו – כדי לזכור ולשמור את שם משפחתו של סבא שלו, שככל

משפחתו נספחה בשואה. ב-1991 עלה המשפחה ארץ.

פיליפ לא הרבה לילכת לבית הספר, אך הציגן בכל המקצועות. המורים שלו התפעלו מהידע העצום
שלו. המורה שלו לכימיה אמרה לאמו: "את לא יודעת איזה ראש חכם יש לך, הראש הזה שייך לעם
ישראל, לא לך ולא למשפחה שלך".

פיליפ היה בחור מצחיק, תמיד סיפר הרבה בדיות והצחיק את כולם.
בגיל 15 התנדב למ"א והיה במשמרות יום ולילה; והוא התנדב שם בכל זמן פנוי שהיה לו. פיליפ
יצא עם קבוצת של מ"א למסע בפולין. נסעה זו הייתה החשובה לו במילוי מכיוון שידע שכל
משפחתו של סבו נספחה שם.

לאחר מכן, התנדב גם למשמר האזרחי. הוא היה המתנדב היחיד שקיבל רישיון נהוג ברכב משטרת
בגיל 18! כל כך אחראי היה ואפשר היה לסוך עליו. פיליפ התנדב בכל זמן פנוי, ולאחר שהתגיים
היה מגיע למ"א ולמשמר האזרחי בסופי השבוע שבו היה יוצא הביתה. בשני המקומות חשובו
כולם שהוא משקיע שם את כל כולו.

אחד מנהגות האמבולנס אמרה שפיליפ היה כמו שלושה רופאים, בכלל הידע הרחב שלו
והמקצועיות.

כשהגיע זמנו של פיליפ להתגיים, סיירנו לגיס אותו עקב משקל יתר. פיליפ היה יכול לוטר על
הצבא, אך הוא רצה מאד להתגיים ולהיות קרבן. משך זמן קצר והוא השיל מעלייו עשרים
וארבעה ק"ג וגויס לזכה". בצדא למד פיליפ בקורס קדם צבאי לפרמדייקים. הוא שירת כשרה
פרטדייק בחברון והשתתף במבצעים שנעשו בעזה, בג'ין ובשם.

לאחר מכן היה פיליפ הפרטדייק של גדור 101 של הצנחנים, אתם נכנס לבנון. הוא לא היה חייב
להיכנס לבנון. המפקד שלו לא הסכים לכך כי פיליפ לא עבר הכשרה מתאימה. פיליפ ביקש ובקיש
ולבסוף המפקד הסכים להכניס אותו. פיליפ התנדב להכניס לבנון שלוש פעמים. החבר'ה ביקשו
להכניס אותו כי ידעו שאפשר לסוך עליו בעינויים עצומות. הוא עבד שם במקצועות רבים וידע
להעריך היטב את מצב הפצועים.

פיליפ הגיע פעמיים הביתה במלחה. כשבוחר – חזר עם המון רצון וモטיבציה, ובליתות.

פיליפ נהרג במהלך הקרב בכפר דבל לבנון, כאשר טנק שבו היה ספג פגיעה ישירה.

שיחת עם לובה מוסקון

עלתה אדומים

כל המשפחה של אבא שלי נרצחה בשואה בLİטא. כשנולד בנוו הראשו והיחיד חלמנצ'ה היה המשך של המשפחה של אבא. שלושה חודשים אחרי שפיליפ נהרג נסעתו לפולין. במיידנק יש מקום שאפשר להדליק בו נרות. הדלקתי עשרים ושישה נרות ואמרתי עשרים ושישה שמות. על השמות האלה הוסיף את השם של פיליפ. מבחינתי השואה לא נגמרה בשנת 1945. בצדקה מסויימת המאבק שלנו לשוד נמשך עד עכשווי. אני מקווה שיום אחד יהיה למאבק הזה סוף ושיהיה שלום בעולם, אבל עבורי ובעור我家 המשפחתי של השואה נמשכת. מאושוויץ לקחתני לארץ שתי אבנים. אבן אחת שמתי על הקבר של אבא שלי ובן שנייה שמתי על המצבה של פיליפ.

*

כשהחלה מלחמת העולם השנייה, אבא שלי היה בן 20 ושירת בצבא הפולני. הוא היה חייל רגליג'. אחרי הקרב היחיד שהיה במקומות בו הוצאה, הוא ברוח מפולין לליטא. הוא שירת בכמה יחידות צבאיות ואת המלחמה סיים כחייל הצבא האדום בפינלנד. כל חיו דיבר אבא על הצבא וסיפורים על מה שקרה לו בשנים הללו.

*

המשפחה של אבא שלי הייתה בוילנה. סבא וסבתא שלו היו דתיים, אבל הוריו כבר לא. עם זאת, הוא למד ב'חדר' והייתה לו זיקה עמוקה למסורת. אני יודעת שהיא במשפחה קשור לציווית ושהחלק מבני המשפחה של אבא עלו לארץ ישראל לרוחותם לפני המלחמה. עד היום אני לא יודעת מי הם. אני לא יודעת אם אבא רצה לעלות לארץ לפני המלחמה, אבל ברור לי שהוא חלם לגור בישראל.

*

המלחמה لقدה את כל המשפחה של אבא בגטו וילנה. חלקם נהרגו שם והיתר נרצחו במחלנות ריכוז בפולין ובגרמניה. סבא וסבתא שלי, ההורים של אבא, נרצחו בפונארה. כשהמלחמה נגמרה חזר אבא שלי לכפר קטן ליד וילנה, שם גרו רבים מבני המשפחה שלו – משפחת מוסקון. זה היה כפר של יהודים, אבל הייתה שם גם משפחה אחת של גויים שהיו מקרוביים ליהודים. הם אפילו דיברו יידיש. גוי אחד מהמשפחה הזאת ניגש לאבא ואמר לו: "ישראל, לא נשאך כאן איש וביעיר יש הרבה בנדייטים ונאצים. אתה חייב לבРОוח מכאן, אחרית יהרגו אותך מיד".

בא שלי הילך משם.

*

כשהייתי בת 16, נסעתי עם אבא ואמא לפונאה. היה שם יער גדול, ירוק ויפה. הילכנו לפתאום ראיינו חור באדמה, חור גדול ולידו שלט כתוב: "פה הרוג הנאצים שמונת אלפים תושבי חבר העמים", "פה הנאצים הרגו ושרפו חמישה-עשר אלף תושבי חבר העמים". כך היה כתוב: "תושבי חבר העמים", לא יהודים. אני לא זוכרת כמה בורות היו שם. דשא ירוק צומח ומסביב צומחים תותי שדה בצבע אדום חזק. זה היה נורא.

*

אבא שלי היה ספורטאי. שחקן טניס שולחן. כשהיה צעיר הוא היה חבר בארגון ספורט מכבבי' של וילנה. אחרי המלחמה הזמין אותו למוסקבה להיות מאמן טניס שולחן. הוא עבד בזה מעט ולאחר כך חזר למקצוע שלו – צורפות. הוא לא עבד בתחום התכשיטים אלא בתחום התעשייה העדינה.

*

במוסקבה של שנות החמישים הייתה אנטישמיות רבה. שמו של אבא היה ישראל-פייבוש, ככלומר ישראל-לפיד. הוא היה גאה מאוד בשם שלו ולא הסכים להחליף אותו, למروת לא מעט צרות שגרם לו שמו; התנצלו לו והוא היה צריך להחליף את העבודה שלו ללא הרף.

כשנתנו לפילד את שמו העברי קראנו לו על שם אבא שלי ועל שם אחיו דוד, שנ נהרג במלחמת העולם.

*

אבא פגש את אמא במוסקבה. גם לה היה סיפור עצוב. המשפחה של אמא באה מלטביה ובזמן המלחמה ברחה לאוזבקיסטן. אמה של אמי נפטרה שם והוא להם חיים קשים מאוד. כשהמלחמה נגמרה הייתה אמא בת 22. היא הגיעה למוסקבה, למדה הנדסה וכל חייה הייתה מהנדסת בתחום המזגנים והማווררים הביתיים.

*

גרנו בדירה חדר קטן מאד עם שירותים משותפים לכל הקומה. הילכנו לבית מרחץ פעם בשבוע. יחד איתנו גרנו בחדר אחד של אמא והמטפלת שלו, שישנה על מזרון מתחת לשולחן כי לא היה מקום אחר. הדירה הייתה נמוכה מאוד, חצי מהחלון היה באדמה וחצי בגובה הרחוב.

אבל אני הייתה מאושרת ושמחה מאוד. אני מאמין שכשילד מקבל אהבה מההורים שלו ומהמשפחה שלו, לא אכפת לו באיזה חדר הוא גור ואיזה בגדים יש לו. מכיוון שקיבلتني אהבה גדולה כל כך מההורים שלי, הייתה לי אפשרות לתמורות שהיו קשים מאוד. היה לי כל מה שהייתי צריכה ולא היו לי דרישות בכלל.

באותם ימים אנשים בני 20 ו-30 בילו בצעירות. היו יוצאים לטיול בפארקים וצופים שם בתזמורות. היו רוקדים בחוץ, הולכים לקולנוע וקוראים הרבה ספרים.

*

גדלתி מאושרת וחילונית לגמרי. אמנם היו ברוסיה חיים יהודים, אבל זה נועד רק לצרכים של המדינה. היה למדינה אינטנס להראות לעולם שהנה, גם ברוסיה מותר ליהודים לקיים את דתם. בתקופה שגדلتיה בה היה במסקבה בית הכנסת גדול והתפללו בו כמה יהודים זקנים.

אני זכרת שפעם אחת בשנה, לפני פטח, היהודים היו עומדים בתור כדי לקבלות מצות.ABA היה נוסע לשם בלילה. אני זכרת את הכוכבים בשם. אלו היו יהודים שלא שמרו שבת ולא אכלו כהה, והמצות היו בשビルם שמירה על איזשאטו קשור לחים יהודים. בקושי ידעת מה זה להיות יהודיה, אבל בدم שלי הייתה אהבה גדולה כל כך ליידיש, לאבא ולשם היהודי המוזר שלו.

*

גדלתி כילדה קומוניסטית. ברוסיה לכל אדם כמה דמיות משנה. בבית הוא מישחו מוסלמים, בעבודה הוא מישחו אחר ובין חברי הוא מישחו שליש. וכך, למרות היותי קומוניסטית אדוקה ולמרות היותי בתנועת הנוער של המפלגה, היותי חופשיה ברוח. קראתי ספרים שאסרו היה לקרוא ופגשתי חברי שאסרו היה לי לפגוש.

פעם אחת יצאתי לטיול ברוסיה ופגשתי בחורה מאנגליה. התחלנו לדבר והיא הכרה לי חברות אנגליות נוספת. הזמנתי אותן לבית שלי ובליתאי איתן והכרתי אותן לחברות של. אחת מהן עבדה כמטפלת בבית של דיפלומט והתעניינה מאוד במצב הנציבות ברוסיה. השנייה הייתה עיתונאית וכתבה כתבות על החיים ברוסיה. שלישית הייתה מזכירה של שגריר. לא פחדתי לפגוש אותן ולדבר איתן. היינו צעירות, טילנו וצחקנו, אבל הקשר הזה היה אסור.

לאחר זמן מה גיליתי שאדם אחד עוקב אחריו. תוך זמן קצר התברר לי שהסוכן הזה הוא בעל של חברה שלי בעבודה. לפעמים היויתי יושבת עם החברה זו ואיתו לשותות קפה, וכשהייתי קמה ללבת הוא היה עוקב אחריו. באחת הפעמים שהוא עקב אחרי, ניגשתי אליו ואמרתי לו "בוקר טוב". הוא לא ענה לי. העניינים שלו נראו כאילו הן עשויות מזוכנית.

אחר כך כבר קראו לי לחקירה. החקירה היו מפניות, במיוחד בפעמים הראשונות. אנשי ה.ק.ג.ב. דרשו ממי לספר להם הכל על חברות האנגליות שלי. אמנם לא לקחו אותי לבית המשפט, אבל הציקו לי. לא יכולתי לסתורם בעבודה. אמרו לי בഗלי: "אם את רוצה לסתורם את צריכה לדעת עם מי להתאחד".

*

למדתי באוניברסיטה עיתונאות וארכיבאות. אחר כך עבדתי כעורכת בהוצאה לאור של ספרי ילדים. עד גיל 27 גרתי עם ההורים שלי בחדר אחד בדירה אחת. בין החלק שלי בחדר לבין החלק שלהם הפריד ארון. בחדר אחר של הדירה היו שניים. כאשר השכנים עזבו, הרגשנו שזכינו במילוונים. בפעם הראשונה היה למשפחה חדר שירותים פרטיו וחדר אמבטיה פרטיה. כשהייתי בת 31 נולד פיליפ.

*

אחרי שנולדה הבת שלי, קטיה, עבדתי בנציגות הישראלית בקונסוליה ההולנדית. כל בוקר הייתי קוראת את העיתונים ועורכת מתוכם את התכנים שהיו קשורים לייהודים. העבודה הייתה מענינת מאוד, ולמעשה היה לך חשוב בעליה שלי לארכז. כתה כבר החלטתי למכת לבית הכנסת. אחר כך עבדתי בשגרירות הישראלית. אני זכרת היטב את הפתיחה של השגרירות ואת השגריר הראשון. הייתה שותפה בכל מה שהתרחש שם.

היתה לי עבודה טובה וכל חדש קיבלתי הعلاה במשכורת. ההורים שלי היו אמרורים לקבע דירה גדולה יותר. ופתאום זרקו הכל ובאו לבאן.

*

הגענו לירושלים בדצמבר 1991. זה היה חורף קשה מאוד. נחנו בגין-גוריון בשעה מוקדמת והגענו לשכונת רמות בירושלים ב-00:00 בלילה. הנגן לקח את המזוודות שלנו ואת הארגזים שלנו, הניח אותם על המדרסה בתוך שלוליות מים ונסע לו. הזקנים שלנו, ההורים שלי וההורים של בעלי, עמדו כפופים ליד הילדים וליד ערמות החפצים. ולא היה לנו ללכת. ירד מבול.

בימים של חנות מכולת סמויה קרא לנו להיכנס פנימה ושלח את הפועלים שלו להכנס את הציוד שלנו מתחת שכבה. אחר כך הוא התקשר לאישה שלקחה את הילדים ואת הזקנים לבית שלה. בעלי הלהק לחפש את הבית שהוא מיועד לנו. אני נשארתי לשמור על הדברים. המתנה במכולת הזאת עד 21:00 בערב. אנשים שחלו עלי פנוי אמרו כל הזמן בשמחה "עלולים חדים, ברוכים הבאים", ואני הייתה קופואה.

בזכות עבודתי בשגרירות נתנו לי דירה חינוך לתקופה של חודש. הדירה הייתה נוראית. מלוכנת ומוזנחת. המים זלו בכל מקום ואספנו אותם בדליים. היו בטוחים שככה זה בישראל.

לא ידענו מה הערך של הכסף. לא ידענו אם הסכום הראשוני שקיבלנו מתאים לשבעה חודשים או לשנה. חיפשנו עבודה. הזקנים היו חולמים. בדירה היה קר. לא היו מים חמים. לא היה חשמל. זה היה ממש נורא. בשבוע הראשון היה לאבא של בעלי התקף לב. אנחנו לא היו בבית. פיליפ לא ידע לדבר עברית. הוא היה בן 7 ודף בדלת של השכנים והסביר

לهم, בלי עברית, שצורך להזמין אמבולנס. הם התקשרו, אבל האמבולנס לא הגיע. הוא לא מצא את הבית. פיליפ יצא לרחוב עם אבא שלו ופתחם ראה את האמבולנס. הוא זינק לכਬיש ועצר אותו. זו הייתה תושייה של ילד. אני חשבתי שהוא הציל את החיים של אבא שלו עלי.

היו דברים שהימנו אותי בארץ.

אני זכרת שראיתי ילדים בוגרים בוכות שלג ותוקעים בהן מלפפונים ועגבניות כעיניהם וכאף. ברוסיה קנו ירכות רך עבור ילדים חולים וזה עלה חצי משכורת. המראה הזה CAB לי מאד כי ידעתי שבrosisיה יש ילדים, חברים של פיליפ וקטיה, שאין להם את זה. כמה ימים אחר כך נסענו לחותונה בירושלים. היה שם עופ מטוגן בשפה. כל אחד נמס קצת וזרק. זה נראה לי מוזר ולא נורמלי. מעולם לא עשינו דברים כאלה – לזרוק אוכל. אבל היה גם צד אחר. כאשר חזרנו מהחתונה הזו היה שלג בכל מקום. אוטובוסים לא נסעו. בaczoma. בר-אלין עמדו אנשים שעמדו בבתים הסטודיים והציגו לכל מי שעמד שם ולא ידע מה לעשות לבוא לישון אצלם. ברוסיה אין דברים כאלה. זאת מוכנות לעוזר. זה היה ממשו מיוחד במיוחד.

drogut achad la-hatkeretnu shavano.

*

פיליפ היה ילד לבן עם עיניים כחולות. אני מאמינה שהוא נראה יותר לילדים אחרים. לקחתו אותו לגן השעשועים וילדים זרקו עליו אבנים. הוא ניגש אליו ושאל אותו ברוסית, "איך אני יכול להגיד להם לעזוב אותו או שאני ארביז להם".

אחר כך הוא הלך לבית ספר. חצי שנה הוא שתק ואחר כך התחיל לדבר. העברית שלו הייתה נחרצת.

*

אני עדים אוחבת את רוסיה. אני מכירה את העם, את השפה ואת הניגונסים. אני יודעת שם מי הוא מי. כאן בישראל לא הכל ברור לי לගמרי, אבל כבר מגיל צעיר הרגשתי שאני זרה לאדמה הרוסית ושיכת למשהו אחרי לגמרי. יש ברוסיה יערות וצומחים בהם עצים עם גזעים קבוע לבן. הייתה הולכת בין הגזעים הלבנים האלה ומרגישה כמו זרה, כמו כושית. הרגשתי שאני שרה שירים רוסיים כי אין לי שירים אחרים. למורות זאת לא תכננתי לעלות לארץ ואני מרגישה שהיא שקרה לי איינו רצינלי. אני מרגישה כאילו אלוהיםלקח אותי ושם אותי כאן, במקום שלי.

*

פיליפ היה התגשומות חלום חי. לפני שהוא בא חלמתי עליו, ועכשו, אחרי שהוא הלך אני חשבתי עליו יותר ממה שחשבתי עליו כשהוא היה חי. לעיתים אני חשבת שמאז

שהוא נהרג אני שוב בהרין כי הוא נמצא בתוך הלב שלי. בכל דבר אני עושה אני מרגישה אותו. אני מרגישה אותו פיזית, ואפלו בדירה שלנו אני יכולה להרגיש איך הוא מסתכל אליו ושואל משהו. לפעמים אני שומעת את הצעדים שלו.

*

אף פעם לא ראייתי את הקרובים שלי מצד אבא, אבל אני מרגישה אותם נוכחים בחיים שלי. אני יודעת שם אף פעם לא גרו בארץ, אבל כולם שייכים לארץ ישראל. כשפיליפ נהרג הרגשתי שהוא כמו אברהם אבינו – "נסוף אל עמיו". זה נותן לי הרבה כוח.

לפני כמה זמן הייתה חולה כל כך עד שהשחתה שאני עומדת למות. המחשות של הי שמחות כי לא היה אפשר לי להיות בעולם הזה או בעולם הבא. אני מרגישה חופשיה ומושרת. יש לי בעולם הבא קרובים וגם את פיליפ האהוב שלי.

*

אני שומעת הרבה דיבורים על המלחמה. אני שומעת אנשים שאומרים שהבנים הללו לא סיבה. קשה לי מאוד לשמעו את זה. אני כלל לא מסכימה עם זה. אני בטוחה שהמלחמה נתנה הרבה לעם ולמדינה. אין מלחמה שחיללים לא נותנים בה את חייהם. בזנות כל מה שקרה יש שיפור גדול בצבא וגם במדינה. אני שומרת על קשר עם נציגים מטעם הצנחים. הם מספרים לי שיש שיפור והם מתאמנים לעיתים תכופות, דבר שקדם לכך לא היו עושים. הייתי גם בטיל בגבול הצפון וראיתי שהמצב שם השתפר מאוד.

אני מאמין שישrael לא יכולה להתקיים ללא מלחמות. אני מאמין שאיש לא נהרג ללא סיבה. זה נכון גם באשר לוחמים בקו האש וגם לחילילים שנחרגו בלי לירוט כדור אחד. אני יודעת שפיליפ והחברים שלו ביצעו את המשימה על הצד הטוב ביותר. הם גם לחמו במלחלים וגם היו הומניים כלפי האוורחים. אני יודעת על חילילים שהיו שמונה ימים במלחמה בלי לקבל אספקה של אוכל, הם אכלו פסתה לבוננית ושתפו את הכלים אחריהם.

קשה לי מאוד לשמעו טענות שאין ציונות ושלא רוצים להtagיות. זה נכון. בשבוע של פיליפ באו לכאנן חרדים עם פאות עד הכתפיים וחילוניים עם עגילים באוזניים ובאזור הלוכם הייתה אהבה לארץ ונוכחות תחת לה הכלול. קטיה, הבית שלי, התגיסה לצנחים לנקום שפיליפ שירת בו. היום היא קצינת עליה בפיקוד מרכז.

*

אחרי השבעה הייתה במצב קשה כל כך שלא יכולתי לקום.AMA של, הזקנה והחלשה כביכול, האישה הזאת שגדלה את פיליפ, אמרה לי: "קומי, תלבשי ולכי לעבודה. את לא הראשונה ולא האחורה".

אני חושבת שהתקיר של עם ישראל הוא להילחם ולהצלה. פעם אחת אמרתי לפיליפ:
"אתה יודע שאני יכולה לחותם שלא תהיה קרבוי משום שאתה בן יחיד". הוא הסתכל עלי
ושאל: "את תעשי דבר כזה?", והוא צדק.

אני לא רוצה לחשב מה היה קורה אם לא היינו עולים. אני שמחה שבאותו לכהן ואני
מאמינה שלכל היהודים, ולא משנה היכן הם, יש זכות לשבת הארץ הזאת. לנו הייתה
זכות גדולה לעלות לארץ ואני מודה לאל מכל הלב על כך.